

OMMAVIY TARTIBSIZLIKLARNI BARTARAF ETISHDA TEXNIK VOSITALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Esanov Davronbek G'ayrat o'g'li
Jamoat xavfsizligi universiteti 4-kurs kursanti

ANNOTATSIYA

Mazkur tezisda ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishda zamonaviy texnik vositalardan foydalanishning nazariy asoslari, ularning amaliy qo'llanilishi hamda samaradorligini oshirish yo'nalishlari kompleks tahlil qilinadi. Hozirgi globallashuv sharoitida jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, texnik vositalarning ommaviy tartibsizliklarni oldini olish va bartaraf etishdagi o'rni, ularning funksional imkoniyatlari hamda qo'llash mexanizmlari ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijasida texnik vositalardan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: jamoat xavfsizligi, ommaviy tartibsizliklar, texnik vositalar, maxsus texnika, monitoring, videokuzatuv, dronlar, axborot tizimlari.

KIRISH

Bugungi kunda dunyo miqyosida ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning jadallashuvi, urbanizatsiya darajasining oshishi hamda axborot oqimining keskin ortishi jamoat xavfsizligini ta'minlash masalalarini yanada dolzarb qilib qo'ymoqda. Ayniqsa, ommaviy tartibsizliklar bilan bog'liq holatlar davlat barqarorligi va jamiyat osoyishtaligiga jiddiy tahdid soluvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois bunday vaziyatlarni tezkor aniqlash, oldini olish va bartaraf etishda zamonaviy texnik vositalardan foydalanish zarurati ortib bormoqda.

Ommaviy tartibsizliklar – bu fuqarolarning jamoat tartibini buzuvchi, ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatuvchi uyushgan yoki spontan harakatlari majmuasidir. Bunday vaziyatlarda huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasiga yuklatilgan asosiy vazifa – jamoat xavfsizligini ta'minlash va tartibni tiklashdan iborat. Zamonaviy texnologiyalar, xususan videokuzatuv tizimlari, uchuvchisiz uchish apparatlari, akustik qurilmalar, biometrik identifikatsiya vositalari va sun'iy intellektga asoslangan tahliliy platformalar ushbu jarayonlarda muhim rol o'ynaydi.

ASOSIY QISM

Ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishda texnik vositalardan foydalanish tizimi bir necha funksional yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Ular monitoring, prognozlash, boshqaruv, ta'sir ko'rsatish va nazorat bosqichlariga bo'linadi. Har bir bosqichda texnik vositalarning roli alohida ahamiyat kasb etadi.

Eng avvalo, monitoring tizimlari orqali vaziyatni real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati yaratiladi. Videokuzatuv kameralarining keng joriy etilishi jamoat joylarida sodir bo'layotgan harakatlarni doimiy nazorat qilishga xizmat qiladi. Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar orqali shubhali harakatlarni avtomatik aniqlash imkoniyati mavjud bo'lib, bu tezkor choralar ko'rishga yordam beradi.

Shuningdek, dronlardan foydalanish ommaviy tartibsizliklar yuzaga kelgan hududni yuqoridan kuzatish, ishtirokchilar sonini aniqlash va vaziyatni baholashda muhim vosita hisoblanadi. Bu esa kuch va vositalarni to'g'ri taqsimlash imkonini beradi.

Texnik vositalarning yana bir muhim yo'nalishi – bu axborot uzatish va boshqaruv tizimlaridir. Zamonaviy aloqa vositalari yordamida tezkor shtab va joylardagi xodimlar o'rtasida uzluksiz aloqa ta'minlanadi. Bu esa qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi.

Maxsus texnik vositalar, jumladan, ovozli ogohlantirish tizimlari, suv purkagichlar, gaz vositalari va boshqa noletal ta'sir vositalari tartibsizliklarni bostirishda qo'llaniladi. Ularning asosiy maqsadi – inson hayotiga zarar yetkazmagan holda tartibni tiklashdir.

Quyidagi jadvalda ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishda qo'llaniladigan texnik vositalarning asosiy turlari va ularning funksional vazifalari keltirilgan.

1-jadval

Ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishda qo'llaniladigan texnik vositalar

Texnik vosita turi	Asosiy vazifasi	Afzalliklari	Kamchiliklari
Videokuzatuv tizimlari	Real vaqt monitoringi	Doimiy nazorat, dalil to'plash	Texnik nosozliklar ehtimoli
Dronlar	Hududni yuqoridan kuzatish	Keng qamrov, tezkorlik	Ob-havoga bog'liqlik
Akustik qurilmalar	Ogohlantirish berish	Ommaga tez ta'sir	Cheklangan radius
Suv purkagichlar	Tarqatish	Nisbatan xavfsiz	Har doim samarali emas
Sun'iy intellekt tizimlari	Tahlil va prognoz	Avtomatlashtirilgan nazorat	Yuqori xarajat

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, texnik vositalar turli funksiyalarni bajaradi va ular bir-biri bilan integratsiyalashgan holda qo'llanilgandagina yuqori samaradorlikka erishiladi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, texnik vositalardan foydalanish darajasi yuqori bo'lgan davlatlarda ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etish jarayonlari ancha samarali amalga oshiriladi. Bunda asosiy e'tibor profilaktikaga qaratiladi, ya'ni tartibsizliklar yuzaga kelishidan oldin ularni aniqlash va oldini olish.

Shu bilan birga, texnik vositalardan foydalanishda bir qator muammolar ham mavjud. Xususan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, malakali mutaxassislarining yetishmasligi hamda moliyaviy resurslarning cheklanganligi bu boradagi asosiy to'qsirlardan hisoblanadi.

Texnik vositalardan foydalanishni takomillashtirish uchun, eng avvalo, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Yagona axborot tizimlarini yaratish orqali barcha texnik vositalarni integratsiyalash mumkin. Bu esa ma'lumotlar almashinuvini tezlashtiradi va qaror qabul qilish samaradorligini oshiradi. Shuningdek, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnik vositalarni boshqarish uchun yuqori malakali mutaxassislar zarur.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ommaviy tartibsizliklarni bartaraf etishda texnik vositalardan foydalanish jamoat xavfsizligini ta'minlashning ajralmas qismi hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida vaziyatni tezkor baholash, samarali boshqaruvni tashkil etish va tartibni tiklash imkoniyati sezilarli darajada oshadi.

Shu bilan birga, ushbu sohani yanada rivojlantirish uchun texnik infratuzilmani kengaytirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, kadrlar salohiyatini oshirish hamda ilmiy tadqiqotlarni kuchaytirish zarur.

Kelgusida texnik vositalardan foydalanish tizimini takomillashtirish orqali nafaqat ommaviy tartibsizliklarni samarali bartaraf etish, balki ularning oldini olishga ham erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining jamoat xavfsizligini ta'minlashga oid qarorlari // www.lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining jamoat tartibini saqlashga doir normativ-huquqiy hujjatlari. – Toshkent, 2022.
4. UNODC. *Handbook on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials*. – New York, 2020.
5. OECD. *Public Security and Policing in the Digital Age*. – Paris, 2021.
6. World Bank. *Technology and Public Safety Management*. – Washington DC, 2022.
7. Smith J. *Modern Crowd Control Technologies and Strategies*. – London: Routledge, 2019.
8. Brown T. *Innovative Security Systems in Law Enforcement*. – New York: Springer, 2021.